

**BALKAN SAVAŞLARININ TİYATROMUZA İLK
YANSIMALARINDAN BİRİ: MEHMET SIRRİ'NİN *TÜRK KANI*
ADLI PİYESİ¹**
**ONE OF THE FIRST REFLECTION OF BALKAN WARS TO TURKISH THEATER:
THE PLAY NAMED *TÜRK KANI* OF MEHMET SIRRİ**

Can ŞEN² Mustafa MUTLU³

ÖZ

Türk tarihinde derin yaralar açan Balkan Savaşları, Türk edebiyatına da tesir etmiş ve çeşitli edebî türlerde Balkan Savaşları'nı ele alan eserler yazılmıştır. Türk tiyatro tarihine baktığımızda savaşın devam ettiği günlerde bile Balkan Savaşları'nı konu edinen piyeslerin yazıldığını görmekteyiz. Balkan Savaşları'nın tiyatromuza bu ilk yansımalarından birisi de İzmir'in önemli kültür adamlarından Mehmet Sırrı (Sanlı)'nın 1913 tarihli *Türk Kani* adlı piyesidir. Çalışmamızda bu eser edebî ve tarihî boyutlarıyla incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşları, Edirne'nin işgali, Türk tiyatrosu, Mehmet Sırrı (Sanlı), *Türk Kani*

**ONE OF THE FIRST REFLECTION OF BALKAN WARS TO TURKISH THEATER:
THE PLAY NAMED *TÜRK KANI* OF MEHMET SIRRİ**

ABSTRACT

The Balkan wars which had serious bad impacts in Turkish history also influenced Turkish literature and as a result of this lots of literary work written which refer Balkan wars. When we look at history of Turkish theater, we see that some plays which addressing Balkan wars were written during the war. One of the first reflection of Balkan Wars to Turkish theater is the play named *Türk Kani* written by Mehmet Sırrı (Sanlı) in 1913 who is important intellectual of İzmir. In this article the literary and historical dimensions of this play will be analyzed.

Keywords: Balkan Wars, Invasion of Edirne, Turkish theater, Mehmet Sırrı (Sanlı), *Türk Kani*

1- Giriş:

Tarihi çok eski çağlara uzanan bir sanat olan tiyatronun işlevleri hep tartışılmalı bir konu olmuştur. Tiyatroya çağlar boyunca eğlendirmek, sosyal hayatı yansıtmak, eğitmek ve toplumu yönlendirmek gibi çeşitli görevler yüklenmiş, kimi zaman bu beklentiler tartışma konusu olmuştur. Türk tiyatro tarihine bakıldığında ise Batılı anlamda tiyatronun hayatımıza girdiği Tanzimat döneminde ve sonrasında bu sanat dalının sadece eğlendirme

¹ Bu çalışma, İzmir Balkan Göçmenleri Kültür ve Dayanışma Derneği tarafından 7-8 Kasım 2015 tarihlerinde İzmir'de düzenlenen "Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuş ve bildiri metni sempozyum bildiri kitabında (Uluslararası Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu, Hazırlayan: Ünal Şenel, İzmir 2015, s. 116-124) yayımlanmıştır. Bildirimizin "Giriş" kısmında incelediğimiz piyesi Latin harflerine aktardığımızı ve çalışmamızın sonunda ek olarak verdiğimiz belirtmemize rağmen bu ek kısım bildiri kitabına alınmamıştır. Bu sebeple çalışmamızı, gözden geçirip eklemeler yaparak, eksiksiz bir metin hâlinde yeniden yayımlatma gereği duyduğumuzu belirtiriz.

² Bartın Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü

³ Bartın Üniversitesi, Türk Dili Bölümü,

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı Piyesi

amaçlı olarak görülmediği, ona sosyal bir misyon yüklendiği de rahatlıkla söylenebilir (And 2014: 72-73). İlk tiyatro eserimiz olan Şinasi'nin *Şair Evlenmesi* ve ardından özellikle Nâmık Kemâl'in piyesleri Batılı anlamda Türk tiyatrosunun sosyal bir içerik bağlamında doğduğunu ve geliştiğini ortaya koyar.

Tanzimat'tan sonra gelişen Türk tiyatrosunu toplumsal olayların bir yansıma alanı olarak incelemek mümkündür. Bu, tiyatronun yapısından kaynaklanan bir özelliktir: “(...) *Shakespeare'in Hamlet'te dediği gibi, sahne 'çağının aynası ve kısaltılmış tarihi'dir. Bunun için de, sahne, çağını doğru olarak, açık ve seçik, bozmadan yansılayabildiği anda önemli bir araçtır. (...)*” (Nutku 2001: 23)

Enver Töre, tiyatronun bu özelliğinin Türk tiyatro yazarları için bilinçli bir tercih olduğunun altını çizer:

“(...) *Tiyatro yazarlarımızın büyük bir kısmı bir sanat faaliyeti olarak tiyatro yazmayı tercih etmeyerek; tiyatroyu fikirleri ortaya koyma vasıtası saydıklarından ve sahneyi bir kürsü telakki ettiklerinden Türkiye'deki değişiklikleri tiyatro metinlerimizden takip etmek mümkün olmuştur. (...)*” (Töre 2006: VIII)

Bu açıdan bakıldığında Tanzimat sonrasında ortaya çıkan önemli olayların daha yaşanırken bile tiyatroya yansıdığı görülmektedir. İlber Ortaylı'nın “(...) *Tiyatro 19. yüzyılda (sinema, televizyon, radyo olmadığına göre) en etkili kitle iletişim aracıdır. (...)*” (Ortaylı 2006: 158) şeklindeki tespiti bu durumun sebebini büyük ölçüde ortaya koymaktadır. Piyes yazarları tiyatro aracılığı ile halka ulaşmaya çalışarak kimi zaman halka moral vermek, kimi zaman halkı bilinçlendirmek ve kimi zaman da halkı harekete geçirmek istemişlerdir. Özellikle siyasî ve askerî alanda hareketli ve sıkıntılı günlerin yaşandığı II. Meşrutiyet döneminin önemli olayları sığağı sığağına tiyatroya yansımıştır. II. Meşrutiyet döneminde “(...) *tiyatro bir yanda Osmanlı tarihinden seçilmiş konuları oyunlaştırarak eski günlerin parlaklığında bir avunma fırsatı yaratırken, bir yanda da tıpkı bir belgesel uğraş ve siyasal tiyatro gibi günlük olayları sığağı sığağına sahneye çıkarıyordu. 31 Mart Olayı mı? Hemen bu konuda oyunlar yazılıyordu. Trablus veya Balkan Savaşı mı? Hemen bu savaşlar halkın moralini düzelterek biçimde sahneye aktarılıyordu. (...)*” (And 2014: 115-116)

Çalışmamızda inceleyeceğimiz Mehmet Sırrı'nın *Türk Kanı* adlı piyesi de bu minvalde yazılmış bir eserdir. Balkan Savaşları'nın tiyatromuza ilk yansımalarından olan bu eser II. Meşrutiyet tiyatrosunun sosyal içeriğinin örneklerinden biridir. Çalışmamızda öncelikle Mehmet Sırrı ve eseri hakkında genel bilgi verilecek, ardından piyes edebî ve tarihî boyutuyla değerlendirilecektir. Çalışmamızın sonunda piyesin tarafımızdan Lâtin harflerine aktarılan metni verilecektir.

2- Mehmet Sırrı (Sanlı) ve *Türk Kanı*:

İzmir'in önemli kültür adamlarından Mehmet Sırrı 1884'te Sakız'da doğmuştur. İdadi tahsili için ailesi tarafından İzmir'e gönderilen yazar, eğitimini tamamladıktan sonra Sakız'a dönerek bir müddet burada öğretmenlik yapmıştır. Bir süre sonra yeniden İzmir'e gelen Mehmet Sırrı, burada uzun yıllar öğretmenlik ve gazetecilik yapmıştır. Özellikle gazeteciliği ile dikkat çeken ve 1952'de vefât eden Mehmet Sırrı, II. Meşrutiyet'ten ölümüne kadar geçen süre içinde İzmir'de *Le Levant* (Fransızca), *Sada-yı Hak*, *Echo de France* (Fransızca), *Kahkaha*, *Resimli Yurt*, *Halkın Sesi* adlı dergi ve gazeteleri yayımlamıştır (Huyugüzel 2000: 401-409).

Yazarın edebî eserlerine bakıldığında çocuklar için yazılmış pedagojik mahiyette şiirler, piyesler, gazete okurları için yazılmış tefrika romanlar ve çeşitli çeviriler karşımıza çıkmaktadır. Kitap olarak basılmış bazı eserleri şunlardır: *İncinmiş Bekâretler*, *Gelin İntihabı*, *Türk Kanı*, *Mekteplerde Hitabet ve Temâşâ*, *Ömer Hayyam Kimdir...* (Huyugüzel 2000: 409-411). Ömer Faruk Huyugüzel, onun edebî yönünü şu cümlelerle değerlendirmiştir:

“Bütün bu eserleriyle Mehmet Sırrı'yı, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde İzmir'in ön planda gelen bir gazetecisi, ancak buna karşılık ikinci sınıf bir tiyatro ve roman yazarı olarak değerlendirmek mümkündür. Daha çok çocuklar ve gençler için yazmış olan yazarın özellikle piyeslerinde en fazla ele aldığı problem kadın-erkek eşitliği, kadının sosyal hayattaki rolü olmuştur diyebiliriz. Gerçekten de yazar birçok piyes ve hikâyesinde bu konuları sık sık işlemiştir. Onu devrin diğer yazarlarından ayıran en önemli taraf budur. (...)” (Huyugüzel 2000: 410-411)

Mehmet Sırrı'nın piyeslerinden birisi de çalışmamıza konu olan *Türk Kanı*'dır. Eser 1913 (1329) tarihinde İzmir'de yayımlanmıştır. Niyazi Akı bu piyes için *Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış* adlı eserinde “Mehmet Sırrı'nın 1913'te yazdığı *Türk Kanı* adlı piyes Balkan savaşlarının tiyatromuzdaki tek yankısıdır, denilebilir.” demiştir (Akı 1968: 10). Yaşar Şenler ise bir makalesinde bu yorumun doğru olmadığını, Muhiddin Mekkî'nin *Güzel Rumeli* (1915) adlı piyesinin de Balkan Savaşları'nı ele aldığını ifade etmiştir (Şenler 2014: 4). *Türk Kanı* ve Muhiddin Mekkî'nin *Güzel Rumeli* eseriyle birlikte II. Meşrutiyet döneminde Balkan Savaşları'nı ele alan tiyatro eserleri olarak Süleyman Sırrı'nın *Gayz* (1328), Melekzade Fuat'ın *Edirne Müdafası yahut Şükrü Paşa* (1329) adlı piyesleri de sayılabilir (Bu eserler hakkında daha fazla bilgi için bakınız Nemutlu 2005: 170-172, Duman 2005: 268-282, Şengül 2009: 1952, Şengül 2015: 540-541, Töre 2009: 103-107.). Yine Mehmet Sırrı'nın Balkan Savaşları'nı konu edinen *Irzımızın Namusu* adlı

piyesi ise *Tanın* gazetesinde *Türk Kanı* ile aynı tarihte neşredilmiştir (Şengül 2015: 539). Bu bilgilerden yola çıkarak bu konuda yazılmış ilk piyesin *Türk Kanı* olmadığını, fakat savaş devam ederken yazılan⁴ bu konudaki ilk piyeslerden biri olduğunu söylemek doğru olacaktır. Piyesi önemli yapan özelliği ise olayların yaşandığı sırada yazılmış, Balkan Savaşları'nın canlı bir yansıması olmasıdır.

Türk Kanı 1915'te İstanbul'da Donanma Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi tarafından (Huyugüzel 2004: 89), İzmir'de ise Eylül 1918'de Osmanlı Dram Kumpanyası ve Nisan 1919'da Heveskerân Heyet-i Temsiliyesi tarafından sahnelenmiştir (Nemutlu 2005: 79-80, 84).

Araştırmalarımızda *Türk Kanı* hakkında yapılmış müstakil bir çalışma bulamadık. Mehmet Sırrı hakkında hazırlanan bir yüksek lisans tezinde ise yazar *Türk Kanı*'na ulaşamadığını belirtmiştir (Çetin Aktaş 1994: 30).

3- Eserin Edebî Açından İncelenmesi:

“Millî facia” olarak takdim edilen (Mehmet Sırrı 1329: 3)⁵ *Türk Kanı* iki perdelik küçük bir piyestir. Manzum olan birinci perde (s. 3-16) ikinci perdeden (s. 17-24) daha uzun olarak düzenlenmiştir. Eserin ikinci perdesi ise mensur olarak yazılmıştır. Yazarın perdeler arasında böyle bir farklılığa neden gerek duyduğu belli değildir.

Hacim olarak kısa bir piyes olarak karşımıza çıkan *Türk Kanı*'nın olay örgüsü buna uygun olarak dar bir şahıs kadrosu ile dar bir mekânda gelişmektedir. İzmir'de geçen birinci perdede öğrenci olan Orhan, ağabeyi Nadir ve babaları Ahmet Efendi yer almaktadır. Piyes Nadir ve Orhan'ın konuşmaları ile başlar. Okulu bırakmayı düşünen Orhan'a ağabeyi bunun sebebini sorar. Orhan da durumu ağabeyine izah eder: Mektebe yeni gelen ahlâk dersi öğretmeni derste faziletin en yüksek derecesinin insanın düşmanına iyilik etmesi olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Bulgarların Balkanlardaki vahşetini düşünen Orhan, bunca vahşete karşı düşmana iyilik yapma düşüncesinin yanlış olduğunu öne sürerek böyle eğitim verilen bir okulda daha fazla okuyamayacağını savunur. Ona göre insan düşmanına iyilik etmek bir yana kendisine ve milletine yapılan kötülüğün intikamını almalıdır. Ateşli bir şekilde bu düşüncelerini anlatan Orhan, Nadir'i de etkiler ve beraber mücadele etmeye karar verirler. Babaları Ahmet Efendi onların bu coşkun duygularına karşı çıksa da onu dinlemezler. Birinci perde bu şekilde kapanır.

⁴ Enver Töre, Balkanların tiyatromuza üç safhada yansıdığını belirtir: Yurt olarak içinde yaşanan yıllar, Balkanları kaybettiğimiz acılı yıllar, Balkanların kaybından sonra hatırlamalar ve öfkeler safhası (Töre 2009: 96). *Türk Kanı* bu tasnifte ikinci safhada yazılmış piyesler arasında yer almaktadır.

⁵ Metinde parantez içinde verilecek sayfa numaraları bu eserdendir.

Bu perdede büyük ölçüde Orhan'ın konuştuğu görölmektedir. Hem ağabeyi hem de babasıyla olan konuşmalarında Orhan ön plandadır. Düşüncelerini hamasî bir üslûpla anlattığı görülür, aşağıdaki parçalar buna örnek olarak verilebilir:

*“Ne olacak sulhtan sonra beybaba?
Bir dakika bize rahat vermeyen
Paramızı, ordumuzu kemiren
Kırk senelik sa'yımızı mahveden
Hep bu yerler olacak mı bir gülşen
O vicdansız, o namusuz düşmana
Hayır, hayır Bulgar, Sırpı, Yunan'a
Lavlar saçan bir yanardağ, ya viran
Bir mezarlık olacaktır o Balkan
Anlamam ben böyle sulhtan inanınız pederim”* (s. 11)

*“Ya İlâhî niçin böyle İslamlara hep zulüm?
Hep tecavüz, hep hakaret, hep esaret ve ölüm?
Niçin Ya Rab, söyle bugün her Müslüman bir esir
Düşmanına karşı aciz kardeşiyle yenişir?
Ey Allah'ım, alnı yerde günde sana beş defa
Titreyerek yalvarana söyle neden bu cefa?”* (s. 14)

Perdenin neredeyse tamamında konuşan Orhan'ın sözleri gerçekçi bir diyalog olmaktan uzak bir görünüm arz etmektedir. Orhan, ağabeyi ve babasıyla konuşur gibi değil de seyirciye hitap ediyor gibi konuşmaktadır. Cümlelerinde bir hatip edası görölmektedir. Tezli bir piyes olarak tasarlanmış piyeste bu yolla yazarın seyirciyi etkilemeyi amaçladığını söyleyebiliriz. Fakat Orhan'ın bu hatip edası birinci perdenin dramatik akışını zedelemiştir.

Alıntılanan parçalarda da göröldüğü gibi yazar bu perdede büyük oranda aa/bb/cc... şeklindeki mesnevî kâfiye örgüsünü kullanmıştır. Bazı yerlerde ise kâfiye örgüsünün değiştirildiği görülür. Mesela aşağıdaki parçada çapraz kâfiye kullanılmıştır:

*“Hakkın vardır dediklerin pek doğru
Lakin senin bu mektepten firarın
Hasta yatan pedere pek dokundu
Onun için fazladır bu ısrarın”* (s. 8)

Yazarın birinci perdeyi manzum yazma çabası kimi yerlerde söyleyiş açısından sorunlu bir dil kullanımına yol açmıştır. Bazı yerlerde yazar mısraı kâfiye örgüsüne uydurabilmek için dil açısından zorlamalara girmiştir. Mesela “*İşkodra'da, Avlonya'da dökülen / Türk kanının hesabını git sor sen*” (s. 7) beytinde “git sor sen” ifâdesi söyleyişi zorlamaktadır.

Edirne'de geçen ikinci perdenin şahıs kadrosunu Bulgar zabiti, Bulgar neferleri, Edirneli bir Türk kızı ve Orhan oluşturur. Bulgar zabitinin kendi kendine konuşmasıyla başlayan perde zabitle Orhan'ın diyalogları ile gelişir. Orhan, birinci perdede Bulgarlar tarafından puthaneye çevrildiğini söylediği (s. 10) camii içindeki Bulgarlarla beraber havaya uçurmuştur. Bunun üzerine tutuklanan Orhan, Bulgar zabiti tarafından sorgulanır. Zabitin askerleri ve Orhan'la olan konuşmalarından Bulgarların Edirne'deki Müslüman Türk ahaliye yaptıkları zulümler öğrenilir. Yine zabitle Orhan arasındaki konuşmadan Nadir'in de bir Bulgar cephaneliğini havaya uçurduğu ve bu esnada şehit düştüğü öğrenilir. Bulgar askerleri tarafından bomba taşırken yaralanarak tutuklanan Edirneli Türk kızı da zabit tarafından sorgulanır. Bu sayede Edirne halkının da işgalcilere karşı mücadeleye başladığı vurgulanır. Piyes Orhan'ın Bulgar askerleri tarafından kurşuna dizileceği an perdenin kapanması ile biter.

Mensur olarak yazılan ikinci perde daha kısa olmasına rağmen hem dil kullanımı hem de dramatik akış açısından daha sağlıklıdır. İlk perdeyi manzum yazarak kendisini büyük oranda zorlayan yazar burada daha rahat bir anlatıma kavuşmuştur.

Genel olarak bakıldığında *Türk Kanı*'nın edebî açıdan başarılı bir piyes olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Özellikle yazarın birinci perdeyi manzum yazmaya çalışması kendisini bazı noktalarda zorlamaya itmiştir. Yine bu perdede yazarın seyirciyi/okuyucuyu etkileme gayretiyle Orhan'a diyaloglarında bir hatip edası vermesi piyesin dramatik yapısını zayıflatmıştır. İkinci perde bu açılardan daha sağlıklı bir yapıya sahip olsa da kısa olması dolayısıyla birinci perdedeki kusurların gölgesinde kalmaktadır.

4- Eserin Tarihî Açıdan İncelenmesi:

Balkanlar yüzyıllarca Osmanlı Devleti'nin idaresinde bulunmasına rağmen devletin zayıflaması, Fransız İhtilâli'nden sonra hızla yayılan milliyetçilik düşüncesi ve özellikle Rusya'nın Balkanlardaki etnik grupları kışkırtması ile birlikte 19. yüzyıldan itibaren bu bölgede Osmanlı'ya karşı ayrılıkçı hareketler görülmeye başlanır. Bulgarlar, Yunanlar, Sırp'lar gibi çeşitli etnik topluluklar süreç içinde Osmanlı'ya karşı isyan ederek çoğu zaman Avrupalı devletler ve Rusya'nın da destekleri ile bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Bağımsızlıklarını kazanan bu etnik topluluklar zamanla Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu güç durumdan cesaretlenerik topraklarını Osmanlı'nın aleyhine genişletme

amacı gütmüşlerdir. Özellikle Trablusgarp Savaşı'ndaki Osmanlı'nın zayıf durumu bu devletlerin cesaretlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Rusya'nın da desteği ile 1912 yılında Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ Osmanlı'ya karşı bir ittifak kurmuşlardır (Hayta-Birbudak 2010: 5). Bunun ardından 8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilân etmesiyle birlikte I. Balkan Savaşı başlamış ve ardından diğer devletler de Osmanlı'ya karşı savaşa girmişlerdir (Hayta-Birbudak 2010: 17).

I. Balkan Savaşı Osmanlı Devleti için büyük bir yıkım olmuştur, kısa sürede tüm Balkanlar ve Rumeli kaybedilmiştir. Hızla ilerleyen Bulgarlar, Çatalca'ya kadar gelerek İstanbul'u tehdit etmeye başlamışlardır (Hayta-Birbudak 2010: 24). Sadece Edirne, İşkodra ve Yanya şehirleri düşman kuşatmasına uzun süre dayanabilmiştir (Hayta-Birbudak 2010: 25). Bu şehirler de daha sonra kaybedilmiştir.

Savaşın başlangıcından itibaren tüm imkânsızlıklara rağmen Mehmet Şükrü Paşa'nın üstün savunmasıyla kuşatmaya direnen Edirne şehri de 26 Mart 1913'te Bulgarlara teslim olmak zorunda kalmıştır (Hayta-Birbudak 2010: 91-93). Edirne'nin de düşmesinin ardından Osmanlı Devleti için savaşa devam etmenin bir anlamı kalmamıştır. Bu sırada Çatalca önlerindeki Bulgar ordusu İstanbul için büyük bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu sebeple Osmanlı Devleti barış talebinde bulunmuş ve 30 Mayıs 1913 günü Osmanlı ile Balkan devletleri arasında oldukça ağır şartlarla Londra Antlaşması imzalanmıştır (Hayta-Birbudak 2010: 99-101).

Türk Kanı piyesi bu barış antlaşmasından sonra yazılmıştır. Bu, Ahmet Efendi'nin oğullarına söylediği “*Lakin oğlum, devlet artık düşmanla / Sulh ederek kesti harbi Balkanla*” (s. 11) sözlerinden anlaşılmaktadır.

Piyeste I. Balkan Savaşı'nın izleri açık bir şekilde görülmektedir. Orhan, ağabeyi ve babasıyla arasında geçen konuşmalarda onlara savaşın getirdiği yıkımdan bahseder. Mesela, savaş esnasında Balkanlardan kaçarak İstanbul'a sığınan muhacirlerin içinde buldukları zor durumu anlatır şu sözlerle: “*Şimdi gördüm sokaklarda bağı açık, hasta, aç / Muhacirler ki bulamıyor ne yurt, ne nan, ne ilaç*” (s. 5) Kaybedilen Türk şehirlerini, buralardaki zulümleri, İstanbul'daki muhacirleri düşünen Orhan'ı zalim devletler karşısındaki Müslümanların hâli korkuya düşürür:

*“Şimdi gördüm bu sefalet kitlesine gülerken
Düşmanları! İşte beni zehirleyen, öldüren..
Bu zehirli istihzadan, bu müstehzi handeden
Daha katil bir şey vardır benliğimi kemiren
Bakın nedir en ziyade, çekindiğim korktuğum*

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı Piyesi

İslamların sükuneti: bu çamurlu uçurum.

Bu mülevves uçurumun kenarında Fas, İran,

Mısır, Tunus, Cezayir ve İslam dolu Hindistan

Bu sükunet uyandırdı dimağımda bir mahşer” (s. 5-6)

Bu düşünceler Orhan'ın yaşananlara karşı uyanmasını sağlar. Onu mücadele etmeye sevk eden bir âmil vardır, damarlarındaki Türk kanı:

“İşte o dem yüreğimden kopan cabir bir figan

Vicdanımın amir sesi, hayır, hayır, vicdandan

Daha ulvî ve ilahî bir şey vurdu nabzımda

Bu ne idi bilir misin? Gökten inen bir sada.

Yok, Türk kanı, tufan yapan, yıldırımlar yağdıran

Volkan saçan, arzı yıkan, kıyametler koparan

Kralların kellesinden uçurumlar dolduran

İnsanların hem kanından sahraları bir umman

Yapan kandı, bu Selim'in, bu Türklerin kanıydı” (s. 6)

Bu Türk kanı, onu intikam almaya yönlendirmektedir. Bu noktadan sonra Orhan'ın Bulgarlara karşı şiddetli bir söyleme girdiği görülmektedir:

“Bundan sonra sana ahlâk kin olsun

Bulgar kesmek sana mezhep, din olsun

İster isen Hakka etmek ibadet

Kurşun, gülle, top ve tüfek imal et

Sofya'ya gir işte sana budur hac

Edirne'nin taşlarından yap bir tac

İşkodra'da, Avlonya'da dökülen

Türk kanının hesabını git sor sen” (s. 6-7)

Bu ve bundan sonra gelen, Bulgarlara karşı intikam tavsiye eden mısralar tarihsel koşullar içinde değerlendirildiğinde daha anlamlı olacaktır. I. Balkan Savaşları'nın devam ettiği günlerde savaşın gidişatını beğenmeyen ve Bulgarların ısrarla Edirne'nin kendilerine teslim edilmesini isteyen tavırlarından rahatsız olan Enver Paşa ve arkadaşları 23 Ocak 1913'te bir darbe ile hükûmeti ele geçirmişlerdir (Hayta-Birbudak 2010: 72-73). İttihatçılar kendilerinden önceki Kâmil Paşa kabinesinden farklı bir politika uygulamış olsalar da Edirne'nin ve savaşın kaybına engel olamamışlardır. İttihatçıların bu olaylar sırasında halkın hamasî duygularını yönlendirerek kendilerine destek sağladıkları bilinmektedir (Hayta-Birbudak 2010: 73).

Bu açıdan bakıldığında piyesteki intikam isteğinin İttihatçıların düşünceleri yönünde bir propaganda olduğu düşünülebilir. Özellikle I. Balkan Savaşı'nın bitmesinden sadece bir ay sonra Osmanlı'dan aldıkları toprakları kendi aralarında paylaşamayan Balkan devletlerinin savaşa tutuşmaları (Hayta-Birbudak 2010: 113-115) Edirne başta olmak üzere kaybedilen toprakları geri almak için bir ümit olmuştur. Fakat I. Balkan Savaşı'ndan büyük bir yenilgi ile çıkan halkı ikinci bir savaşa özellikle manevî olarak hazırlamak gerektiği düşünülebilir. *Türk Kanı*'nın bu amaçla yazıldığı söylenebilir.

Bu bağlamda Ahmet Efendi'nin düşünceleri dikkat çekicidir. Ahmet Efendi, Orhan'ın intikam düşüncesi karşısında kaderci ve teslimiyetçi bir tavır içindedir: "*Mecbur oldu oğlum devlet sulhu böyle yapmaya / Ne yaparsın meş'um tâli sebep oldu hep buna*" (s. 13). Halkta böyle düşünen insanların bulunduğu göz önüne alınırsa halkı yeni bir savaşa hazırlamak için neden böyle bir piyese ihtiyaç duyulduğu da anlaşılır.

Eserdeki tarihî gerçeklerden biri de Edirne'deki Bulgar zulmüdür (ayrıntılı bilgi için bakınız Hayta-Birbudak 2010: 101-106). Bu durum özellikle Edirne'de geçen ikinci perdede görülür. Kendi keline konuşan Bulgar zabiti yaptıkları zulümleri şöyle anlatır:

"(...) *Ben kendi vazifemi yaptım. Kendi elimle tam iki bin tane silahsız Türk kadın ve çocuğu kestim. Kendi elimle ateşe verdiğim İslam evlerinin adedi de sanki iki seksen aşağı değildir! Lakin her halde kardeşim benden talihli imiş. O, bir camiye iltica etmiş bin beş yüz Müslümanı on dakika içinde berheva etmenin bahtiyarlığına mazhar olmuştu. (...)*" (s. 17-18)

Eserdeki ilginç bir nokta da Edirne'deki Selimiye Camii'yle alakalıdır. Orhan birinci perdede Selimiye'den şöyle bahseder:

"*Edirne'de (Şükrü)müzün berheva
Edemedен terk ettiği şahane
Ve muazzam bir camii yaptı Bulgar puthane
İşte buna karar verdim yerle yeksan etmeğe*" (s. 10)

Burada ilginç bir detay vardır: I. Balkan Savaşı devam ederken propaganda amacıyla Edirne'ye gelen Talat Paşa, komutan Mehmet Şükrü Paşa'ya Selimiye'yi havaya uçurmasını teklif eder fakat Şükrü Paşa bunu kesinlikle kabul etmez (Hayta-Birbudak 2010: 30). Yukarıdaki mısralarda Şükrü Paşa'yı suçlayıcı bir hava da vardır. Sanki o, Selimiye'yi havaya uçurmadığı için Bulgarların camii işgal etmelerine yol açmıştır. Bulgarların camii ele geçirdiği ve minaresine Bulgar bayrağı astıkları gerçektir (Hayta-Birbudak 2010: 101). Fakat bunu Şükrü Paşa'nın camii havaya uçurmamasına bağlamak

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı Piyesi

çok sağlıklı bir düşünce değildir. Yazarın burada da İttihatçıların tesirinde kaldığı görülmektedir.

İkinci perdenin başında Orhan'ın yukarıdaki kararını gerçekleştirerek Selimiye'yi havaya uçurduğu Bulgar zabıtinden öğrenilir. Bu tabii ki yazarın muhayyilesine ait bir olaydır:

“On altı, on yedi yaşında bir çocuğun böyle bir iş yapabileceğine kimse inanmak istemiyor. Keşke o camiyi yine cami bıraksaydık da başımıza bu felaket gelmeseydi. Bir şey değil cami ile birlikte dört yüz Bulgar da berheva oldu. Biz de muharebeden sonra rahat edeceğimizi zannediyorduk. (...)” (s. 17)

Eserde son olarak üzerinde duracağımız dikkat çeken bir unsur da Türkçü/Turancı fikirlerdir. Mehmet Sırrı, Necip Türkçü tarafından 1912'de kurulan Türk Ocağı İzmir Şubesi'nin aktif üyelerinden biridir (Huyugüzel 2000: 404). Yazarın Türkçü/Turancı fikirleri eserin çeşitli yerlerinde görülmektedir. Özellikle birinci perdenin sonunda Ahmet Efendi'nin oğullarıyla arasındaki konuşma buna örnektir:

“Ahmet Efendi: Sanki kafi değil midir Türk'e kalan Türkiye?

Nadir: Kafi değil Amerika, Okyanusya, Afrika

Kafi değil baştan başa Avrupa ile Asya

Orhan: (şiddetle kalkar ve hiddetle bağırır)

Türk'e yetmez ne karalar, ne denizler, ne sema!” (s. 16)

Piyesin sonunda Bulgar zabiti ile Orhan arasında geçen konuşmada da yine Turancılık vurgusu yapılır:

“Zabit: (Türk kızı çıktıktan sonra Orhan'a dönerek) Senden ve kardeşinden başka burada bu ihtilale iştirak eden yok mu?

Orhan: Burada bize iştirak eden yok fakat arkamızda bizi arkamızda alkışlayan yüz milyon Turanlı var. Anladınız mı tam yüz milyon Turanlı?” (s. 23-24)

5- Sonuç:

Edebiyatı ve daha özelde edebî bir tür olan tiyatroyu toplumsal olayların yansıma alanı olarak incelemek ve değerlendirmek mümkündür. Türk tarihinde iz bırakan olaylar Türk tiyatrosuna da yansımıştır. Türk tarihinin acılı izlerinden olan Balkan Savaşları da daha savaşlar devam ederken tiyatromuza etki etmiş ve Balkan Savaşları'nı, yaşanan sıkıntıları ele alan piyesler yazılmıştır. Çalışmamızda incelediğimiz Mehmet Sırrı'nın *Türk Kanı* piyesi de Balkan Savaşları'nın tiyatromuzdaki ilk yansımalarından biri olması dolayısıyla önem arz etmektedir.

Edebî ve tarihî açılarından incelediğimiz piyesin edebî bakımdan başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Daha çok halkı etkileme amacıyla yazıldığı belli olan piyes edebî

kusurlar taşımaktadır. Buna rağmen eseri dikkate değer yapan özelliği ele aldığı tarihî gerçekler ve bunlara bakış açısıdır. Balkan Savaşları'nın acılarını, Bulgarların zulümlerini ve Edirne'nin işgalini bu piyes üzerinde görmek mümkündür. Yazarın bu olaylara bakışı o dönemdeki bakış açılarını da yansıtmaktadır. Bu noktada yazarın olayları İttihatçıların ve Türk Ocakları'nın bakış açısıyla değerlendirdiğini ve piyesi okuyacak ya da izleyecek halkın da bu şekilde düşünüp hareket etmesini istediğini söylemek mümkündür. Bu açıdan *Türk Kanı* tarihî ve sosyal bir vesika olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akı, N. (1968). *Çağdaş Türk Tiyatrosuna Toplu Bakış (1923-1967)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları
- And, M. (2014). *Başlangıcından 1983'e Türk Tiyatro Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Çetin Aktaş, M. (1994). *Mehmet Sırrı Sanlı'nın Hayatı ve Eserleri Üzerinde Bir Araştırma*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi
- Duman, H. H. (2005). *Balkanlara Veda*. İstanbul: DUYAP Yayıncılık
- Hayta, N. - Birbudak, T. S. (2010). *Balkan Savaşları'nda Edirne*. Ankara: Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları
- Huyugüzel, Ö. F. (2000). *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Huyugüzel, Ö. F. (2004). "II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'in İlanına Kadar İzmir'de Tiyatro", *İzmir'de Edebiyat ve Fikir Hareketleri Üzerine Araştırmalar*. İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını
- Mehmet Sırrı (1329). *Türk Kanı*. İzmir: Şems Tab'ı ve İdarehanesi
- Nemutlu, Ö. (2005). *II. Meşrutiyetten Cumhuriyetin İlanına Kadar İzmir'de Tiyatro Faaliyetleri*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi
- Nutku, Ö. (2001). *Dram Sanatı*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi
- Ortaylı, İ. (2006). "Tiyatroda Tarihî Oyunlar Üzerine", *Gelenekten Geleceğe*. İstanbul: Ufuk Kitapları
- Şengül, A. (2009). "Türk Tiyatrosunda Tarih", *Turkish Studies*. volume: 4/1-II, Winter 2009
- Şengül, A. (2015). "Çanakkale Savaşı'nın Yüzüncü Yılında Türk Edebiyatında Savaş ve Kadın -Türk Tiyatrosu Örneği-", *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı*. yıl: 13, sayı: 18, Bahar 2015
- Şenler, Y. (2014). "Unutulmuş Bir Yazarımız: Muhiddin Mekkî", *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. cilt: 4, sayı: 8, Temmuz 2014
- Töre, E. (2006). *Hayattan Sahneye Kadınlar*. İstanbul: DUYAP Yayıncılık
- Töre, E. (2009). "Türk Tiyatro Eserlerinde Balkan Motifi", *Dramatik Edebiyat Üzerine Araştırmalar-2*. İstanbul: Dijital Sanat Yayınları

EK: Piyenin Metni

Türk Kanı
"Milli Facia"

Şahıslar:

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı
Piyesi

Orhan Mektep talebesinden
Nadir Orhan'ın büyük biraderi
Ahmet Efendi Pederleri
Bir Türk kızı Edirne ahalisinden
Bulgar Zabiti
Bulgar neferleri

“Vaka İzmir ve Edirne’de cereyan eder.”

(Birinci Perde)

-Birinci Meclis-
Nadir, Orhan

Nadir (Orhan’a):

Niçin Orhan karar verdin mektebi bırakmaya
Bugüne dek gidiyordun arzu ile oraya
Dokuz yılda dokuz defa terk etmedin mektebi
Neden bugün bu soğukluk söyle nedir sebebi?

Orhan:

Ağabeyim, bilirsin sen mektebi her şeyden
Fazla sever, tebcil eder, takdis eder idim ben
Mektep bana cennet idi derslerimde aklınca
Mektebime gidememek ölüm idi bu bence
Lakin yeni muallimle aramızda güzeran
Olan vak’a etti bana o cenneti zindan

Nadir:

Nasıl vak’a? Anlatıver hemen bana şunu sen

Orhan:

Anlatayım; Gürültümüz çıktı ahlâk dersinden
O diyordu: Faziletin bu dünyada en yüksek
Derecesi düşmanlara bir iyilik eylemek
İmiş güya.. O, bu gülünç safsatayı söylerken
Geçti birden Rumeli’nin faciası zihnimden:
Şimdi gördüm birçok İslam: Kadın, çocuk, ihtiyar
Yatıyorlar kan içinde bulamadan bir mezar

Parçalanmış vücutlarını köpeklere hep Őikar
Ve köpekten daha adi, daha alçak bir Bulgar
Gaydasını çalıyor ah... Bu levhaya bakarak
Şimdi gördüm bir tarafta aç ve susuz birçok halk
Ecel ile pençeleşir, düşer, ölür ve buna
Bulgar çarı (...)⁶ Ferdinand güler, basar kakhaha
Şimdi gördüm bir Türk kızı namusunu vermemek
İçin vermiş hayatını kan içinde yüzerek
İmdat diyor.. Şimdi gördüm o her şeyden nazperver
Ve muazzez bayrağımı çiğnerken o kelpler.
Şimdi gördüm Kosova'yı, Selanik'i, Yanya'yı
Edirne'yi: Kerbela'yı unutturan vak'ayı
Şimdi gördüm sokaklarda bağı açık, hasta, aç
Muhacirler ki bulamıyor ne yurt, ne nan, ne ilaç
Şimdi gördüm bu sefalet kitlesine gülerken
Düşmanları! İşte beni zehirleyen, öldüren..
Bu zehirli istihzadan, bu müstehzi handeden
Daha katil bir şey vardır benliğimi kemiren
Bakın nedir en ziyade, çekindiğim korktuğum
İslamların sükuneti: bu çamurlu uçurum.
Bu mülevves uçurumun kenarında Fas, İran,
Mısır, Tunus, Cezayir ve İslam dolu Hindistan
Bu sükunet uyandırdı dimağımda bir mahşer
Bu meskenet cangahıma soktu [zalim]⁷ bir hançer
İşte o dem yüreğimden kopan cabir bir figan
Vicdanımın amir sesi, hayır, hayır, vicdandan
Daha ulvî ve ilahî bir şey vurdu nabzımda
Bu ne idi bilir misin? Gökten inen bir sada.
Yok, Türk kanı, tufan yapan, yıldırımlar yağdıran
Volkan saçan, arzı yıkan, kıyametler koparan
Kralların kellesinden uçurumlar dolduran

⁶ Bu üç nokta eserin kendisinde yer almaktadır (C.Ő.-M.M.).

⁷ Bu kelime metinde geçmemektedir. Eserin arka kapağında bu kelimenin dizgi esnasında unutulduğu belirtilmiştir (C.Ő.-M.M.).

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı Piyesi

İnsanların hem kanından sahraları bir umman
Yapan kandı, bu Selim'in, bu Türklerin kanıydı
İşte bana bu ateşli, yıldırımlı kan dedi
Ey Türk oğlu düşmanından intikam
Alma diyen bir mektebe sen devam
Hiç etme ve düşmanına iltifat
Eyle diyen bir kitabı yırt ve at
Bundan sonra sana ahlâk kin olsun
Bulgar kesmek sana mezhep, din olsun
İster isen Hakka etmek ibadet
Kurşun, gülle, top ve tüfek imal et
Sofya'ya gir işte sana budur hac
Edirne'nin taşlarından yap bir tac
İşkodra'da, Avlonya'da dökülen
Türk kanının hesabını git sor sen
Hem bu kanın hesabını kan ile
Namertlerin kanlarıyla temizle
Attila'nın, Timurlenk'in, Cengiz'in,
Yapmadığı zulmü, cürmü, yap kendin
Düşman kanı içmeye git durma hem
Düşman kanı Kevser sana bol bol iç
Sana Kabe, sana Kevser, sana huri ve cennet
Gasp edilen vatanındır haydi [git hıfz et]⁸
Vatanından bin tahkirle tard edilen bir sefil
Tanrımızın cennetine layık olmak bunu bil
Lanet olsun sana ey Türk almaz isen intikam
Yere geç sen ey Türk oğlu yapmaz isen katliam
Boyamazsan kana dehri haram olsun bin haram
Sana Türklük: bu semavi, bu ilahî ulvî nam
(Cüzi bir sükuttan sonra)
Bunun için ağabeyim beni icbar eyleme
Çünkü malik değilim ben zerre kadar kendime

⁸ Eserin arka kapağında bu kelimelerin yanlış yazıldığı, doğrusunun "git onu zabt et" olduğu belirtilmiştir. (C.Ş.-M.M.).

Nadir:

Hakkın vardır dediklerin pek doğru
Lakin senin bu mektepten firarın
Hasta yatan pedere pek dokundu
Onun için fazladır bu ısrarın
Babamızı memnun etmek için bugün sözünü
Geri alıp hadi Orhan, ver hocaya tardiye

Orhan (kızgın):

Ağabeyim dikkat eyle, lütfen aç sen gözünü
Çocuk değil artık Orhan akli erer her Őeye
Tardiyeyi kim verecek? Bu kan bana haklısın
Diye her dem bağırıyor

Nadir:

Lakin hali babanın
Döndürmeli Orhan senin bugün biraz fikrini

Orhan:

Denize düş desin babam yaparım ben emrini
Hiç tard eylemeden fakat bu iş...
(O esnada pederleri üzerinde bir battaniye olduğu
halde içeriye girer, Orhan ile Nadir kalkarlar,
Ahmet Efendi oturur ve onlara emreder)

Ahmet Efendi:

Oturunuz çocuklar
Ne oldunuz bugün yine neniz var?

Nadir:

Nazar değdi bu çalışkan Orhan'a
Mektebine gitmek ona zindana
Gitmek imiş gibi güya

Ahmet Efendi:

A! Yavrum,
Sahih mi bu kardeşinden duyduğum?

Orhan:

Pek sahihtir duyduğunuz beybaba.

Ahmet Efendi:

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı Piyesi

Şaşırdın mı yoksa sen de acaba?

Bir ay kaldı mektebini itmam et

Hatırımçün hadi Orhan devam et

Orhan:

Hatırınız için billahi cihanı

Hayatımı, asumanı, cananı

Ben her şeyi bugün feda ederim.

Cehenneme git deseniz giderim

Lakin bana düşman gebert, bomba at

Demeyip de bir Bulgar'a el uzat

Diye ahlâk dersi veren hocaya

Kâbil değil bakamam ben bir daha

O mektebe doğru atmak istedikçe bir adım

Türk değilsin bana diyor ateş saçan dinç kanım

Yıldırımlar yetiştiren, yıldırımlar yağdıran

Bu dinç kan

Bağırıyor bana ey Türk sana mektep hem mabed

Bomba yapan fabrikadır orada oku, secde et.

(Cüzi bir tevkiften sonra)

Bundan başka iyi bilin beybaba

Edirne'de (Şükrü)müzün berheva

Edemeden terk ettiği şahane

Ve muazzam bir camii yaptı Bulgar puthane

İşte buna karar verdim yerle yeksan etmeğe

Bunun için fazla gördüm mektebime gitmeğe

Ahmet Efendi:

Lakin oğlum, devlet artık düşmanla

Sulh ederek kesti harbi Balkanla

Orhan:

Sulh mü yaptı, bu mümkün mü acaba?

Yanya, Girit, Manastır'la Kosova

Selanik'le, Edirne hem İşkodra

Ne olacak sulhtan sonra beybaba?

Bir dakika bize rahat vermeyen

Paramızı, ordumuzu kemiren
Kırk senelik sa'yımızı mahveden
Hep bu yerler olacak mı bir gülşen
O vicdansız, o namusuz dűŐmana
Hayır, hayır Bulgar, Sırplı, Yunan'a
Lavlar sačan bir yanardađ, ya viran
Bir mezarlık olacaktır o Balkan
Anlamam ben böyle sulhtan inanınız pederim
DűŐününüz lűtfen Őunu size rica ederim
Sekiz adet vilayeti bir kocaman kıtayı
On haftada kaybeden millete
Sulh ne yapar, kapatır mı yarayı,
Bu deva mı illete?
Kanım bana emrederken ihtilaller, isyanlar
Katliamlar, kıyametler, tufanlar
Ruhum nasıl sulhu heyhat tadacak?
DűŐündükçe halimizi bir Őey deđil çıldırmak...
Bu sulh deđil bu dűŐmanın bir iŐret
Meclisidir, Őarabı hemŐiremin
Masum kanı, mezesi de anamın
Etleridir musikisi ne hacet,
Söylemeye bilirsiniz: Türklerin
Yüreğinden kopan feryad u enin!..
Bu mecliste Őarapları dağıtan
Rumeli'nin kızlarıdır hep uryan
İŞte böyle bir mecliste raks etmek
Demektir ah, Türk'e sulhtan bahsetmek
Neredesin sen? YetiŐ artık büyük Őifa: Ey cinnet
Al aklımı olsun bana gamlı dünya bir cennet
Ey Allah'ım al canımı dűŐünmeyim, görmeyim
Vatanımı ben bu hâlde, yanıyor ah yüreğim
(Küçük bir istiğraktan sonra kendini toplayarak)
Yok yok ölüm istemem ben bana hayattır gerek
Vazifem de ölmek değil, kesmek, boğmak, gebertmek

Ahmet Efendi:

Mecbur oldu oğlum devlet sulhu böyle yapmaya
Ne yaparsın meş'um tâli sebep oldu hep buna

Orhan:

Lakin niçin meş'um tali senelerdir Londra'ya
Bir felaket getirmede garip değil mi bu da?

Ahmet Efendi:

Allah sevmez işlerine karışanı dünyada

Orhan:

Allah sever gece gündüz çalışanı dünyada
Allah sever balon, zırhlı, top ve bomba yapanı
Allah sever kavîleri, zengin olan insanı
Allah sevmez tembel, aciz, fakir, muhtaç olanı
Allah sevmez hamisizi, mazlum ve aç olanı
İşte bunu anladım ben budur bence hakikat
Kusuru laf, şüphe, zulmet, zanniyat...

(Ellerini semaya kaldırarak)

Ya İlahî niçin böyle İslamlara hep zulüm?
Hep tecavüz, hep hakaret, hep esaret ve ölüm?
Niçin Ya Rab, söyle bugün her Müslüman bir esir
Düşmanına karşı aciz kardeşiyle yenişir?
Ey Allah'ım, alnı yerde günde sana beş defa
Titreyerek yalvarana söyle neden bu cefa?

.....

.....⁹

(Yine kızgın)

Gideceğim alnımızın karasını söyleyim
Bıçağımı bileyim
Düşmanlarım sevindikçe sokaklarda gezemem
Gururumu ezemem

(Orhan çıkmaya hazırlanırken Nadir kalkar ve onu çağırır)

Dur kardeşim bekle gidelim biz beraber

⁹ Bu noktalar eserin kendisinde yer almaktadır (C.Ş.-M.M.).

Hem derdimiz bir davamız bir: Anlı Őanlı bir zafer
Lanet olsun Türk gencine, o zabatine, nefere
Rahat rahat yaŐarlarsa eriŐmeden zafere
Ulu Tanrım çürüyüp de yere düŐsün o dudak
Ki gülmeyi unutmuyor, dikilmeden al sancak
Baştan başa Balkan'a
Girid'imiz boyanmadan al kana
Őamarlamak istiyorum zevk edeni görünce
Glebilen Şu zamanda Türk'e düŐmandır bence
Var mıdır hiç öyle zalim ve canavar olanlar
Sevinsinler keserlerken anaların cellatlar?
Bulunur mu öyle ana çocuğunu göğsünden
Őngllerle delerlerken vazgeçsin sözünden?
Var mıdır hiç öyle insan karısını bir düşman
per iken eli bağlı seyreylesin karŐıdan?
Hangi Türk'tür söyleyiniz; Ana, evlat, canandır
Daha aziz bir vatan
iğnenirken, mahvolurken, bürünürken siyaha
Basabilsin kahkaha?
Ey Osmanlı bir hakiki Osmanlıysan gzn a
Őrr memnu ülkemizde zevk istersen burdan kaç
Ey Türk genci, ey genç zabit , ey asker
Yasak, haram sana glmek; gleceksen sen geber!
(Orhan'a dönerek)
Gel kardeşim; büyük kalpli kahraman
perim ben o mübarek alnından
(Orhan'ın alnından öptükten sonra pederine)
Affediniz babacığım Nadir ile Orhan'ı
Bundan sonra bize hakim bir sultan var: Türk Kanı
Haydi Orhan babamızın ellerini pelim
(Nadir ile Orhan diz çökerek pederlerinin ellerine sarılırlar)
Hayır dua verin bize hayır dua pederim.
Ahmet Efendi:
Sanki kafi değil midir Türk'e kalan Türkiye?

Nadir:

Kafi değil Amerika, Okyanusya, Afrika

Kafi değil baştan başa Avrupa ile Asya

Orhan: (şiddetle kalkar ve hiddetle bağırır)

Türk'e yetmez ne karalar, ne denizler, ne sema!

Perde İner

(İkinci Perde)

-Birinci Meclis-

Bulgar Zabiti: (kendi kendine) On altı, on yedi yaşında bir çocuğun böyle bir iş yapabileceğine kimse inanmak istemiyor. Keşke o camiyi yine cami bıraksaydık da başımıza bu felaket gelmeseydi. Bir şey değil cami ile birlikte dört yüz Bulgar da berheva oldu. Biz de muharebeden sonra rahat edeceğimizi zannediyorduk. Ah, şu Türkler hepsini birden doğrayamadık ki.. Rus zabitinin hakkı vardı; bize diyordu ki: “Çocuk, kadın, genç, ihtiyar, bütün Türkleri ortadan kaldırmadıkça siz de rahat yüzü göremeyeceksiniz.” Ne yapalım? Ben kendi vazifemi yaptım. Kendi elimle tam iki bin tane silahsız Türk kadın ve çocuğu kestim. Kendi elimle ateşe verdiğim İslam evlerinin adedi de sanki iki seksen aşağı değildir! Lakin her halde kardeşim benden talihli imiş. O, bir camiye iltica etmiş bin beş yüz Müslümanı on dakika içinde berheva etmenin bahtiyarlığına mazhar olmuştu. Ah, hani o günler.. (kapıya vururlar) Gir içeriye. (Zabit devam eder) Al sana bir bela daha: diğer bir Türk çocuğu en büyük bir cephanemizi berheva etmiş.. Bizi yine tahkike gönderiyorlar. Evvelden Türkler bomba atmaya tenezzül etmezlerdi ama, şimdi nasıl böyle bombacı oldular? İşler gittikçe fenalaşıyor. Hele şu birinci felaketin tahkikatını yapalım. (zil çalar bir Bulgar neferi girer)

Zabit: (nefere) Türk çocuğu zindanda ne yapıyor, ağzından bir söz alabildiniz mi?

Bulgar neferi: Hayır efendim, kırk sekiz saat aç, susuz bıraktık, vücudunu dayaktan kana buladık, biz vurdukça, eziyet ettikçe o acı acı gülüyor. Lakin geçen gün size kızımı göndermediği için hapse attığımız ihtiyar dört beş saat içinde öldü.

Zabit: Öldü mü öldürdünüz mü?

Nefer: (iftiharla) Bilmez gibi yapıyorsunuz, hiç bizim elimize düşen bir Müslüman eceliyle ölür mü? Fakat bu ihtiyarın ölümü o kadar sefalı olmadı.

Zabit: Neden?

Nefer: Çünkü ona eziyet etmeğe vakit bulamadık. Daha sağ gözünü oyarken o, “ya Rabbi kızımın namusunu sana emanet ediyorum” diyerek elimizde geberdi.

Zabit: Ötekisi ne oldu?

Nefer: Hangisi, Türk tüccar mı? Ondan istediğimiz parayı alacağımı zannediyorum. Bir de kendisini mecbur ettik, dükkanı her halde bir Bulgar'a satacak. Lakin tütün fabrikatörü Ali Bey fabrikasını Bulgarlara satmak istemediği için fabrikasını dükkanıyla beraber cayır cayır yaktık.

Zabit: Anlaşıldı, anlaşıldı, hadi o Türk çocuğunu buraya getirin. (nefer çıkar, birazdan bir hayli süngülü Bulgar neferinin taht-ı muhafazasında Orhan girer)

Zabit: (Orhan'a) Fesini çıkarsana..

Orhan: Türkler bir yere girdikleri zaman başlarını açmazlar. Türk adeti böyledir. Bir Türk kıyamet de kopsa yine adetinden geçemez.

Zabit: Burası Türkiye değildir. Sen git bu adeti Türkiye'de yap.

Orhan: Bir Türk her yerde Türk'tür. Ve Edirne her zaman Türkiye kalacaktır.

Zabit: (neferlere) Alın şunun fesini süpürüntülüğe atın. Bir daha kimsenin başında fes görmeyim. (Bir nefer fesi alır ve büyük bir hakaretle fırlatır)

Orhan: Merak etmeyiniz, yakında biz de şapkalarınızı hem de başlarınızla birlikte süpürüntülüğe atacağız.

Zabit: (istihza etmek isteyerek) Bu kadar mağlubiyetlerden sonra yine Türklerin kahramanlığından bahsetmek gülünç olmaz mı?

Orhan: Yakında asıl Türklerle yapacağımız muharebelerde Türklere bu mağlubiyetlerden ne kadar hisse ayırmak icap edeceğini anlayacaksınız.

Zabit: Öyle ise devletiniz niçin sulhu yaptı?

Orhan: Çarpışmak sırası millete geldi de ondan.

-Demek o eski camiyi berheva ettiğini inkar etmiyorsun?

Orhan: Asla, Türk yalan söylemez. Canını kurtarmak için yüz Bulgar köylüsünü yakmak yalnız Bulgar çetecilerine yakışır bir alçaklıktır.

Zabit: Bu binayı niçin berheva ettin?

-Camilerimize düşmanlarımızı da hürmet etmeye mecbur etmek için

Zabit: Bulgaristan aleyhinde, orada burada propaganda yaptığını söylüyorlar, sahil mi?

Orhan: Benim progpaganda yapmama lüzum yok. Çünkü sizin Türklere karşı reva gördüğünüz zulüm ve vahşetler o propagandayı pek güzel yapıyor.

Zabit: Sanki Türkiye'de yaşayan Türkler daha az mı zulüm görüyorlar, onlar daha mı mesutturlar?

Balkan Savaşlarının Tiyatromuza İlk Yansımalarından Biri: Mehmet Sırrı'nın Türk Kanı Adlı Piyesi

Orhan: Mesut olmayabilirler, fakat mahkum değillerdir. Bir Türk sefalete, felakete, açlığa, susuzluğa, dünyanın bütün dert ve belalarına tahammül edebilir, fakat mahkumiyete hiç bir zaman.

Zabit: Bu işte müdahildar başka kimse yok mu?

Orhan: Bir kişi..

Zabit: Kim?

-Dün akşam cephanenizle berheva olan kardeşim Nadir.

Zabit: Sen zindanda olduğun halde bunu nasıl öğrendin?

Orhan: Çünkü bunu biz böyle karar vermiştik. Bundan sonra genç Türkler karar verdiler mi her şeyi dakikası dakikasına yapacaklardır.

(Dışarıda bir gürültü işittiler, sonra kapı vurulur)

Zabit: Gir, (bir nefer girer)

Nefer: Zabıta, büyük bir bomba taşımakta olan bir Türk kızını mecruhen tevkif etti. Yarası vahim olduğu için bir şey olmadan ifadesini almak mecburiyeti hasıl oldu. Müsaade ederseniz getirelim.

Zabit: Al sana bir dert daha.. (nefere) Çabuk getirin

(Türk kızı kanlar içinde içeriye getirilir)

Zabit: (Türk kızına bakarak) Garip şey, bir Türk kızının da komitecilik edeceğini kimse aklına getirmezdi.. Sen bu bombayı nereye atacaktın.

(Türk kızı cevap vermez)

Zabit: (tehditkar) Çabuk söyle yoksa sana çok fena olur.

Türk kızı: (müstehzi) Tehdidiniz pek abes ve gülünç oluyor. Ben söylemeyeceğim bir şeyi kıyamet kopsa yine söylemem. Eterimi kemiklerimden ayırıp da şu köpeklere (Bulgar Zabit ve neferlerini göstererek) atsanız yine söylemem.

Zabit: (bir nefere) Doktora söyleyin gelip bunun yarasını sarsın.

Türk kızı: İstemez, istemez, bana hayat da verecek olsa yine bir Bulgar elin vücuduma dokunmasını istemem.

Zabit: (neferlere) Şimdilik bu kızı hastahaneye götürün.

Orhan: (Türk kızını çıkarırlarken bağırır)

Hürmet sana ey sevimli, hamiyetli Türk kızı

Vatanımın: Siyah göğün parıldayan yıldızı

Türk kızı: (Ayrılırken Orhan'a müşfik bir nazar atar ve mırıldanır)

Takdis sana fikri ulu kahraman

Bize ölsek de yaşayacak bu vatan

Zabit: (Türk kızı çıktıktan sonra Orhan'a dönerek) Senden ve kardeşinden başka burada bu ihtilale iştirak eden yok mu?

Orhan: Burada bize iştirak eden yok fakat arkamızda bizi arkamızda¹⁰ alkışlayan yüz milyon Turanlı var. Anladınız mı tam yüz milyon Turanlı?

Zabit: Turanlı ne demek?

Orhan: Turanlı'nın ne demek olduğunu pek yakında hem siz hem de sizi himaye eden görecektir.

Zabit: (neferlere) Kurşuna dizilecek, çabuk gözlerini bağlayın. (Neferler gözlerini bağlamak ister o, men eder)

Orhan: İstemez, istemez, ben kardeşimin cephaneye ile nasıl berheva olduğunu görmediğime müteessifim. Bundan sonra Türkler ölümü bile görmemek için olsa yine gözlerini kapamaya razı olmazlar.

Zabit: Anlaşıldı, anlaşıldı. Senin en son arzun nedir?

Orhan: (Zabiti göstererek) En son arzum bir Bulgar gebertmek..

Perde İner

¹⁰ Metinde tekrar eden bu "arkamızda" kelimelerinde dizgi hatası olduğunu düşünüyoruz (C.Ő.-M.M.).